

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף עה

איתמר, מודה בקנס ואח"כ באו עדים... מאי טעמא דרב: שנאמר "אם הַמִּצָּא תִמְצָא בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד תְּמֹר עַד שֶׁהַ תְּיִים שְׁנַיִם יִשְׁלַם", ודורש רב - אם "המצא" בעדים דהיינו שבאו עדים, אז "תמצא" בדיונים כלומר שהם מחייבים אותו בכפל, אבל אם הוא הרשיע את עצמו דהיינו שהודה, פטור מכפל. ולכאורה קשה, מדוע צריך את הדרשה הזאת, והרי אנו כבר לומדים זאת מהפסוק "אֲשֶׁר יִרְשָׁעוּ אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ" ואנו דורשים פרט למרשיע את עצמו? אלא פסוק אחד נצרך למודה בקנס ולא באו עדים שפטור ופסוק אחד למודה בקנס ואח"כ באו עדים שפטור, ומכאן טעמו של רב.

ושמואל אמר לך: ושמואל יענה לרב - הפסוק "הַמִּצָּא תִמְצָא" נצרך לחייב כפל את הגנב עצמו, וכפי שלמדנו לעיל (סג:), ונמצא שיש רק פסוק אחד וממנו לומדים שמודה בקנס ולא באו עדים פטור אבל אם באו עדים חייב.

איתיביה רב לשמואל: למדנו בכרייתא - גנב שראה שהעדים באים עוד מעט להעיד נגדו בבית דין, והלך הוא לבית דין והקדים אותם ואמר 'אני מודה שגנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי', משלם רק את הקרן ופטור מכפל, לפי שמודה בקנס פטור, וכיון שפטור מכפל פטור מד' וה' אפילו אם העדים העידו אח"כ שהוא כן טבח ומכר, שכיון שהוא פטור מכפל אם תחייב אותו על הטביחה ומכירה נמצא שהוא ישלם רק שלשה או ארבעה (ד' ד' וה' בניכוי הכפל) והתורה לא חייבה ג' וד'. וא"כ קשה על שמואל הסובר שמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב.

אמר ליה: ענה לו שמואל - מדובר כאן שהעדים לא באו להעיד בסופו של דבר, ונמצא שהוא הודה בקנס ולא באו עדים ולכן פטור.

קושיא: והא מדתני סיפא: והרי בסיפא של הברייתא נאמר שרבי אלעזר בר' שמעון אומר שגם לאחר שהודה הגנב יכולים העדים לבוא לבית דין ולהעיד שגנב ובית דין יחייבו אותו, ומשמע שתנא קמא שחולק עליו סובר שהם לא יכולים לבוא ולהעיד לאחר שהגנב הודה, לפי שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור!

אמר ליה שמואל: אני סובר כרבי אלעזר בר' שמעון הנ"ל שמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב.

הגמ' מבררת:

לשמואל ודאי תנאי היא: כלומר שמואל לא יכול להעמיד את דעת ת"ק כבריייתא כשיטתו, לפי שאם הגנב פטור אפילו כשהודה מחמת שפחד מהעדים שממשמים ובאים כל שכן שפטור אם הודה מעצמו ואח"כ באו עדים, ונמצא ששמואל מעמיד את שיטתו במחלוקת תנאים (= שהוא סובר כרבי אלעזר בר' שמעון ולא כת"ק).

לרב מי לימא תנאי היא? אבל האם רב מעמיד את שיטתו במחלוקת תנאים דהיינו שהוא סובר כת"ק, או שהוא יכול להעמיד את שיטתו גם כרבי אלעזר בר' שמעון ולומר שלדעת רבי אלעזר בר' שמעון חייב רק בגלל שראה שהעדים ממשמים ובאים ונמצא שהודה מחמת שפחד מהם, אבל אם הודה מעצמו פטור.

אמר לך רב: אכן אני יכול להעמיד את שיטתי גם כרבי אלעזר בר' שמעון ולומר שלדעת רבי אלעזר בר' שמעון חייב רק בגלל שראה שהעדים ממשמים ובאים ונמצא שהודה מחמת שפחד מהם, אבל אם הודה מעצמו גם רבי אלעזר בר' שמעון מודה שפטור.

אמר רב המנונא: מסתבר שדברי רב (= מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור) נאמרו רק במקרה שהוא הודה ואמר 'גנבתי' ואח"כ באו עדים, שכיון שהוא חייב את עצמו בקרן ע"פ הודאתו, לכן זוהי הודאה גמורה ואם אח"כ באו עדים פטור מכפל וד' וה'. אבל אם הוא אומר 'לא גנבתי' ואח"כ באו עדים והעידו שגנב, ואח"כ הוא הודה ואמר 'טבחתי ומכרתי', ואח"כ באו עדים שטבח ומכר, חייב לשלם ד' וה', לפי שבהודאתו 'טבחתי ומכרתי' לא חייב את עצמו בשום דבר, שהרי הוא יודע שמודה בקנס פטור, ולכן אין זה נחשב להודאה כלל ואם באו עדים משלם, משום שכל הדין של 'מודה בקנס ואח"כ באו עדים' שייך רק במקרה שיש קרן וקנס והוא מודה בקרן, שאז הוא מתכוון לחייב את עצמו ולהחזיר ממון (= קרן), ואז הוא נפטר מהקנס, אבל במקרה שאין בכלל קרן הרי שאין 'מודה בקנס פטור'.

אמר רבא: אמר לו רבא - יש לי תשובה 'לקפחתי' את דברך (= רב המנונא מכונה 'סבי דבי רב'), שהרי למדנו לעיל שרבן גמליאל הודה בפני רבי יהושע שהוא סימא את עינו של טבי עבדו ובכך הוא פטר את עצמו משום 'מודה בקנס פטור', ורב חסדא הקשה שם לרב הונא שמדברי רבי יהושע שאמר לרבן גמליאל 'אין בדברך

כלום שכבר אין לך עדים' ומשמע שאם היה לו עדים היה חייב וזה שלא כדברי רב הסובר שפטור, ורב הונא לא תירץ לו שרבן גמליאל בא לפטור את עצמו לגמרי ולכן אין זה נחשב להודאה (= שהרי המסמא את עין עבדו משלם רק קנס דהיינו שהוא יוצא לחירות ונמצא שבהודאתו פטר את עצמו לגמרי), ומכך שלא תירץ לו כן מוכח שגם כשפטור את עצמו לגמרי סובר רב שפטור, וזה שלא כדברי רב המנונא.

אמר רב אשי: ממשנתנו ומברייתא מדוייק שמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור - דוקא כשהוא חייב את עצמו בהודאתו אבל אם פטר את עצמו בהודאתו ובאו עדים הוא חייב.

מתניתין וכו': מדוע המשנה חילקה בין הגניבה לטביחה ומכירה, שעל הגניבה היו שני עדים ועל הטביחה היתה רק הודאת פיו או עד אחד. ולא נקטה בפשטות 'גנב וטבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו אינו משלם אלא הקרן' (הוא חייב לשלם את הגנבה בלבד כי היא חיוב ממון, אבל על הטביחה ומכירה פטור כי זה קנס)?

אלא המשנה באה ללמד שדוקא כאן, שהעידו שניים על הגניבה, והוא הודה על הטביחה ומכירה או שעד אחד העיד על הטביחה ומכירה הוא פטור. אבל אם יבואו שני עדים ויעידו על הטביחה ומכירה הוא יהיה חייב. כי הסיבה שהמשנה נקטה את העד אחד (אפילו שזה דבר פשוט שלא מתחייבים על פי עד אחד), בכדי להשוות את מודה על פי עצמו לעד אחד: שכמו שעד אחד - כשיבוא אחר כך עד נוסף הוא יחייב אותו, כך המודה על פי עצמו - אם יבואו אחר כך עדים הם יחייבו אותו.

אמנם כל זה במקרה שהעידו שניים על הגניבה, אבל אם הוא היה מודה בעצמו גם על הנגיבה - אפילו אם יבואו אחר כך עדים הוא יהיה פטור, כי הוא חייב את עצמו בהודאתו לשלם את הקרן.

ולכן המשנה לא נקטה שגם הגניבה היתה על פי עצמו, כי אז אם היו באים עדים היה פטור, ואם כן לא היה נכון להשוות את המודה על פי עצמו לעד אחד.

ברייתא וכו': מדוע הברייתא נקטה שהוא הודה על הגניבה אבל כפר על הטביחה ומכירה? היה עליה לכתוב שהודה רק בגניבה או שהודה רק בטביחה ומכירה - ואז היינו לומדים חידוש גדול יותר: א. שהמודה בגניבה פטור מכל הקנס, כאמור. ב. שאפילו במקרה שכבר העידו עדים על הגניבה והוא מודה רק בטביחה ומכירה והוא לא חייב את עצמו כלום - הוא נחשב למודה בקנס ופטור אפילו כשבאו אחר כך עדים והעידו על הטביחה ומכירה!

אלא בהכרח שאם הודה רק בטביחה ומכירה (לאחר שבאו עדים והעידו על הגניבה), כשבאו אחר כך עדים על הטביחה ומכירה הוא חייב. ורק כאשר הודה על הגניבה שהוא חייב את עצמו בקרן, אז אפילו כשבאו עדים על הטביחה ומכירה הוא נשאר פטור.

דחיה: אמרי לא: הסיבה שהברייתא נקטה שהוא הודה על הגניבה וכפר בטביחה ומכירה, בכדי לחדש את זה גופא שבכזה מקרה גם כשיבואו עדים ויעידו שהוא טבח ומכר הוא פטור על הטביחה ומכירה. משום שהתורה אמרה רק תשלומי חמישה (= בשור, ותשלומי ארבעה בשה) ולא תשלומי ארבעה (על שור) ושלושה (על שה). ומכיון שהוא כבר נפטר על הכפל כשהודה בגניבה, אם כן ישאר לו לשלם רק ארבעה או שלושה על הקרן והטביחה ומכירה, אך אין כזה סוג תשלום.

לימא כתנאי: הגמרא מנסה לומר שהדין הנ"ל (האם מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור אפילו כשפטר את עצמו בהודאתו ואחר כך באו עדים) תלוי במחלוקת תנאים, שנחלקו בה רבנן וסומכוס בברייתא:

הוזמו עדי גניבה: בלבד - הדין הוא 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה' דהיינו מכיון שאין כאן גניבה ממילא אין גם טביחה ומכירה והוא פטור לגמרי.

הוזמו עדי טביחה: הגנב משלם תשלומי כפל לבעלים (בגלל עדי הגניבה), ועדי הטביחה שהוזמו משלמים לגנב תשלומי שלושה כי את זה רצו להפסיד אותו (שישלם לבעלים עוד שלושה תשלמים). זו דעת רבנן.

משום סומכוס אמרו: העדים שהוזמו משלמים תשלומי כפל לגנב, והגנב משלם תשלומי שלושה לבעלים. ומיד הגמרא מבארת את דעתו:

אהייא קאי סומכוס: על מה הולך סומכוס? אם על הרישא שהוזמו עדי הגניבה - ולכן העדי גניבה שהוזמו משלמים לגנב כפל, והגנב משלם לבעלים תשלומי שלושה בגלל עדי הטביחה שלא הוזמו. אך קשה: וכי סומכוס חולק על כך ש'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה'? ואם כן מדוע שהגנב ישלם תשלומי שלושה לבעלים?

ואלא אסיפא: ואם נאמר שסומכוס הולך על הסיפא שהוזמו עדי הטביחה - הרי רבנן אמרו דברים נכוחים: שהגנב משלם כפל לבעלים והעדים משלמים שלושה לגנב. ומדוע סומכוס חולק על כך?

אלא מילתא אחריתי איכא בינייהו: בהכרח שמחלוקת אחרת יש כאן.

מדובר שבאו שני עדים ואמרו לו: גנבת. והוא אומר: אכן גנבתי וגם טבחתי ומכרתי, אך לא בפניכם גנבתי ואתם עדי שקר. ובאו עדים אחרים והזימו את העדים שבאמת עדי שקר הם. ולאחר מכן הביא בעל הבהמה עדים אחרים שהעידו שהוא גנב וגם טבח ומכר. עד כאן המקרה.

מכיון שהגנג הודה שגנג רק לאחר שבאו העדים הראשונים - אין הודאתו נחשבת 'הודאה' כי הוא הודה רק בגלל שפחד מהם. אבל ההודאה שהודה בטביחה ומכירה נחשבת כ'הודאה' כי לא היה עליו הכרח להודות בכך. ואם כן מכיון שהוא לא הודה בגניבה אלא רק בטביחה ומכירה, אם כן הוא לא חייב את עצמו בכלום אלא בא רק לפטור את עצמו. וזוהי נחלקו רבנן וסומכוס האם הודאה כזו פוטרת מקנס או לא.

לדעת רבנן זו הודאה בקנס והוא פטור גם אם אחר כך באו עדים על הטביחה. ולכן הוא משלם כפל לבעלים ופטור מלשלם את שלושת התשלומים הנוספים, והעדים הראשונים שהעידו שגנג והוזמו חייבים לשלם תשלומי כפל לגנב. אבל לדעת סומכוס אין זו הודאה שפוטרת אותו מהקנס, ולכן אמנם העדים הראשונים שהוזמו משלמים כפל לגנב והגנג משלם את הכפל הזה לבעלים, אבל הגנג חייב לשלם גם תשלומי שלושה לבעלים.

דחייא: אמר רב אחא בריה דרב איקא: באמת אין מחלוקת על כך שההודאה על הטביחה אינה נחשבת הודאה משום שהוא לא הודה על הגניבה (כי ההודאה על הגניבה היתה מפחד העדים ואינה נחשבת הודאה), ואם כן ההודאה על הטביחה לא מחייבת אותו אלא פוטרת אותו, ובכזה מקרה לכו"ע הוא אינו פטור.

והמחלוקת כאן היא האם העדות על הטביחה ומכירה נחשבת עדות או לא. דהיינו מדובר כנ"ל שבאו שניים והעידו שהוא גנב, והוא אמר: אכן גנבתי וגם טבחתי ומכרתי אלא שזה לא היה בפניכם אלא בפני פלוני ופלוני. ובאו עדים והזימו את העדים הראשונים שהם שקרנים. ובא בעל הבהמה וקרא לפלוני ופלוני (שאמר הגנג שהם ראו את הגניבה) שיעידו עליו, והם באו והעידו שהוא גנב וגם טבח ומכר.

נמצא שהעדות של העדים האחרונים היא עדות שאי אפשר להזים אותה, כי הוא הודה בתחילה שגנג וטבח ומכר. ולכן גם אם אחר כך יבואו ויזימו אותם הם לא יתחייבו לשלם לו כאשר זממו לעשות לו, בגלל שהוא עצמו הודה שהוא גנב וטבח ומכר ו'הודאת בעל דין כמאה עדים' (שיטמ"ק).

ואם כן לדעת רבנן עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות. וממילא אין כאן עדות שהוא גנב וטבח ומכר, אלא רק הודאת פיו, אך לא מחייבים אדם בקנס על פי הודאתו. אבל לדעת סומכוס עדות שאי אתה יכול להזימה נחשבת עדות. ולכן העדות הזו מחייבת אותו לשלם על הטביחה ומכירה שלושה, ובנוסף העדים הראשונים שהוזמו משלמים לו כפל והוא משלם את זה לבעלים.

קושיא: והא קיימא לן דעדות וכו': ואם כן איך סומכוס אומר להיפך?

תירוץ: הני מילי: הכלל הזה נאמר דוקא באופן שהעדים מעידים עדות בלי להגיד באיזו יום ובאיזו שעה קרה הדבר. כי אז אנו חושדים בהם שהם שקרנים, והם בכוונה מעלימים את הפרטים הללו כדי שלא יוכלו להזים אותם, ולכן אנו פוסלים את העדות שלהם. אבל כאן הסיבה שאי אפשר להזים אותם זה בגלל שהם דוברים אמת, ואדרכא הנאשם בעצמו מודה לדבריהם. ולכן סוכר סומכוס שבכזה מקרה עדותם עדות.

קושיא: אמר רב וכו': סומכוס אמר שהעדים הראשונים שהוזמו משלמים כפל לגנב. אך הרי הגנב עצמו מודה שהוא גנב, ולכן בכל מקרה הוא חייב לשלם קרן, ואם כן מדוע הם משלמים כפל? הרי בעדות השקר שלהם הם היו מוסיפים לחייב אותו רק בתשלום השני!

תירוץ: אמר רבי אלעזר: יש לשנות בברייתא שהם משלמים 'תשלום דכפל', כלומר באמת הם משלמים רק תשלום אחד (את הכפל שרצו לחייב אותו), והוא משלם קרן ועוד שלושה.